

Ludmila MOISEI,
Ecaterina ALAVAȚCHI

Arta încondeierii ouălor în Republica Moldova: patrimoniul cultural imaterial, educație și cooperare transfrontalieră*

CZU: 398.332.12(478)

<https://doi.org/10.52603/rec.2026.39.11>

Rezumat

Arta încondeierii ouălor în Republica Moldova: patrimoniul cultural imaterial, educație și cooperare transfrontalieră

Arta încondeierii ouălor constituie una dintre cele mai valoroase și venerabile tradiții ale patrimoniului cultural imaterial din Republica Moldova, fiind o practică multiseculară ce îmbină spiritualitatea cu măiestria tehnică. Această tradiție, bazată pe utilizarea cerii de albine și a colorării succesive, transmite prin motive geometrice, vegetale și solare concepte fundamentale, precum fertilitatea, regenerarea și armonia cosmică. Anul 2024 a marcat un moment istoric important prin înscrierea acestei arte pe Lista Reprezentativă UNESCO, într-un dosar transfrontalier care subliniază caracterul său de patrimoniu „fără frontiere”, comun Republicii Moldova, României și Ucrainei. În supraviețuirea meșteșugului (de la formele oficiale integrate în curricula școlară, până la atelierelor practice, organizate de muzee) un rol vital joacă educația. Deși se confruntă cu provocări contemporane, soluțiile identificate vizează digitalizarea prin tutoriale și expoziții virtuale, alături de consolidarea parteneriatelor transfrontaliere. Astfel, încondeierea ouălor rămâne un vehicul al identității culturale și al coeziunii sociale, adaptându-se noilor realități prin dialog între generații și cooperare internațională.

Cuvinte-cheie: încondeierea ouălor pascale, tradiția, cooperare internațională

Резюме

Искусство росписи пасхальных яиц в Республике Молдова: нематериальное культурное наследие, образование и трансграничное сотрудничество

Искусство росписи яиц является одной из самых ценных и почтенных традиций нематериального культурного наследия Республики Молдова. Эта многовековая практика гармонично сочетает в себе духовность и техническое мастерство. Традиция, основанная на использовании пчелиного воска и последовательного окрашивания, передает через геометрические, растительные и солярные мотивы концепцию плодородия, регенерации и космической гармонии. Благодаря включению этого искусства в Репрезентативный список ЮНЕСКО в рамках трансграничного досье, подчеркивающего статус наследия «без

границ», общего для Молдовы, Румынии и Украины, 2024 год стал важным историческим этапом. В сохранении этого ремесла (от государственных программ в школах до практических мастер-классов в музеях) центральную роль играет образование. Несмотря на вызовы современности, эти меры направлены на расширение цифровизации (обучающие видео, виртуальные выставки) и укрепление трансграничного партнерства. Искусство росписи яиц продолжает оставаться мощным вектором идентичности и социальной сплоченности, адаптируясь к новым реалиям посредством диалога поколений и международного сотрудничества.

Ключевые слова: роспись пасхальных яиц, традиция, международное сотрудничество

Summary

The Art of Egg Decoration in the Republic of Moldova: Intangible Cultural Heritage, Education, and Cross-Border Cooperation

The art of egg decoration represents a fundamental pillar of the intangible cultural heritage of the Republic of Moldova, being a centuries-old practice that combines spirituality with technical mastery. This tradition, based on the use of beeswax and successive coloring, transmits fundamental concepts such as fertility, regeneration, and cosmic harmony through geometric, vegetal, and solar motifs. The year 2024 marked an important historical moment with the inscription of this art on the UNESCO Representative List of Intangible Cultural Heritage, in a cross-border file that highlights its character as “heritage without borders”, shared by Moldova, Romania, and Ukraine. Education plays a vital role in the survival of the craft, from official forms integrated into the school curricula to practical workshops organized by specialized institutions both at home and abroad. Although it faces contemporary challenges such as youth migration and excessive commercialization, identified solutions aim at digitalization through tutorials and virtual exhibitions, alongside the consolidation of cross-border partnerships. Thus, egg decoration remains a vehicle for cultural identity and social cohesion, adapting to new realities through intergenerational dialogue and international cooperation.

Key words: Easter egg decoration, tradition, international cooperation

Introducere

Arta încondeierii ouălor constituie una dintre cele mai valoroase și venerabile tradiții ale patrimoniului cultural imaterial al Republicii Moldova, fiind transmisă adesea în cadrul familiilor și comunităților locale. Tehnic, practica implică utilizarea cerii de albine pe coaja oului pentru a trasa linii și modele, urmate de imersia progresivă în băi de culoare, astfel rezultând compoziții ornamentale încărcate de simboluri (soare, spirala vieții, elemente vegetale, motive geometrice) ce reflectă teme fundamentale precum fertilitatea, regenerarea și ciclicitatea naturii.

Recunoașterea internațională a acestei arte a fost consolidată în anul 2024 prin înscrierea în Lista Reprezentativă UNESCO a patrimoniului cultural imaterial a dosarului „Pysanka, tradiția și arta ucraineană de a decora ouăle”¹.

La nivel național, Republica Moldova a instituit un cadru legislativ dedicat protecției patrimoniului imaterial: Legea nr. 58/2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial stabilește atribuții de identificare, documentare, cercetare, conservare și transmitere a elementelor imateriale². Acest cadru este susținut de Registrul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial, mecanism legal care asigură evidența elementelor patrimoniale în concordanță cu standardele UNESCO și practicile de catalogare³. Recent, modificările aprobate adaugă inventarierea și registre locale ca instrumente la nivel comunitar.

Un rol esențial în transmiterea acestui meșteșug, revine educației formale și nonformale, ca punți strategice de valorificare. În acest sens, manualele și programele școlare pot integra module de patrimoniu cultural imaterial, iar muzee, precum Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău, organizează ateliere de încondeiere care oferă experiență directă participanților⁴. Prin îmbinarea acestor dimensiuni: culturală, legislativă și educațională, studiul își propune să evidențieze atât importanța simbolică și valența patrimonială a încondeierii ouălor, cât și potențialul său didactic și intercultural. Se identifică provocările contemporane, marcate de scăderea numărului de meșteri, migrația tinerilor, tendința de comercializare excesivă, urmate de soluții inovatoare: digitalizarea, consolidarea parteneriatelor educaționale, colaborarea transfrontalieră, toate în conformitate cu recomandările UNESCO.

Considerații istoriografice, ornament și tehnici tradiționale de încondeiere a ouălor pascale.

Arta încondeierii ouălor în spațiul românesc, din care face parte și actualul teritoriu al Republicii Moldova, are rădăcini adânci în cultura populară rurală, fiind strâns legată de sărbătoarea Învierii Domnului, de simbolistica fertilității, reînnoirii și ciclicității na-

turii. Potrivit atestărilor documentare, vopsitul și încondeiatul ouălor la Sărbătorile de Paști, în spațiul românesc, au o vechime ce urcă spre o jumătate de mileniu. Conform cercetărilor, cea dintâi referire la acest obicei, datează de pe la mijlocul secolului al XVII-lea, aparținând turcului Evlia Celebi, care, în memoriile sale despre călătoriile prin Transilvania, scria despre târgul ouălor roșii, sărbătoarea de ouă roșii, ca cel mai mare praznic al creștinătății (Bocșe 2001: 410). În Țara Românească, obiceiul încondeierii este atestat de către italianul Antonio Maria Del Chiaro, secretarul particular al domnitorului Constantin Brâncoveanu, care descrie datina așa cum se manifesta aceasta la curtea principelui: „Jupâneșele, la care merg să le facă urări de Paști, cei ce sunt primiți la ele în casă, obișnuiesc să dea o basma (năframă), și două ouă, ciudat încondeiate cu flori de aur (lucru în care românele sunt neîntrecute). Și acest lucru se obișnuiește reciproc și între rude și prieteni” (Holban 1983: 381-382). Așadar, constatăm, că este vorba despre obiceiul ornamentării, împistririi sau încondeierii cu minuscule firisoare de aur.

Trebuie să menționăm că prezența ouălor roșii este atestată și în Moldova de către călătorul străin Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, ofițer suedez de origine germană. Aflându-se pe meleagurile Moldovei dintre Carpați și Nistru în perioada 1710-1714, Weismantel a consemnat într-un jurnal de companie toate informațiile de care era cointeresat. Cu privire la sărbătorile de Paști, acesta menționează trei obiceiuri, perpetuate până în prezent: sfințirea bucatelor, dăruirea de ouă roșii și udatul ritual (Holban 1983: 364). În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, interesul pentru obiceiurile pascale se regăsește în publicații periodice precum: „Amicul Școalei”, „România Liberă”, „Pressa”, „Trompeta Carpaților”, „Albina”, „Comoara satelor”, „Șezătoare” ș.a. În acest context, merită menționat și numele lui M. C. Florențiu, care compară obiceiul încondeierii ouălor în spațiul românesc cu practicarea acestui obicei la alte popoare: francezi, ruși, italieni, greci, spanioli, perși, egipteni ș.a.

La începutul secolului trecut, contribuțiile cu privire la acest subiect capătă caracter științific, fiind valorificate de nume notorii în domeniu, precum S. F. Marian, E. Niculiță-Voronca, A. Gorovei, N. Dunăre ș.a. În lucrarea monumentală „Sărbătorile la români”, cercetătorul sucevean S. F. Marian abordează aspecte precum miezul Păresimilor sau Joia Mare (Marian 1899: 211-292). Preocupat de această tematică, etnologul A. Gorovei, în studiul de folclor „Ouăle de Paști” (1937), postulează tradiția vopsirii/încondeierii ouălor pascale cu sacrificiul, începutul, forma universului și cu finalul mistic, cu funcția de susținere

Foto 1. Decor ornamental în volum pe ouă de struț. Din colecția meșterului popular E. Alavațchi (Savitsky).
Fotografie de E. Alavațchi (Savitsky), 2025

efectivă a vieții. Pământul s-ar scufunda, lumea s-ar prăpădi, dacă oamenii n-ar face ouă roșii, scrie A. Gorovei, citând o legendă străveche: „Pământul stă pe patru furci de ceară. Iuda roade mereu la ele ca să prăpădească lumea, dar când isprăvește una de ros, dă fuga la alta, și până să o roadă, cea roasă crește la loc, și așa el roade de colo până colo, fără nici un folos. De Paști, când vede ouă roșii la creștini, el și mai rău se prosteste; își pierde tot cumpătul” (Gorovei 1937:17). Totodată, cu referire la originea înroșirii ouălor, acesta menționează: „Oricât ne-am strădui să determinăm epoca de la care datează obiceiul de a înroși oul, ar fi zadarnic. Cum am putea să precizăm: unde și când s-a înroșit primul ou? Care popor l-a întrebuințat pentru prima oară, nici n-am putea să ne întrebăm, pentru că ouăle roșii de piatră s-au găsit și în morminte din vremuri prea vechi” (Gorovei 1937: 37). Tema a fost reflectată și în alte studii de valoare, aparținând cercetătorilor Z. Șofransky, V. Tkachenko, S. Procop, H. Ivashkiv ș.a. (Șofransky 2016: 8-16, Tkachenko 2024: 19-25, Procop 2025: 92-105, Ivashkiv 2025: 103-110).

În satele basarabene, încondeierea ouălor era realizată, în mod tradițional, de femei în Săptămâna Mare, în atmosfera de pregătire spirituală a Paștelui. În vechile credințe bucovinene, ouăle încondeiate aveau rol protector, motiv pentru care se îngropau la marginea ogoarelor pentru a aduce rod bogat sau pentru a feri pământul de grindină. De asemenea, ouăle sfințite erau așezate deasupra tocului ușii pentru a proteja locuința de furtună, fulgere sau pentru a feri fața de deochi (Ciubotaru 2012: 85-98).

Un rol important în acest ritual revenea decorului ornamental (Foto 1), care nu era ales întâmplător.

Conform etnografului N. Dunăre, „ornamentația ouălor, practică mai mult de femei, este un gen de artă populară apropiat de cel al picturii pe sticlă, pe vase de ceramică, broderie și textile prin con-

ținutul tematic al motivelor, al unor reguli de compoziție și colorit (Dunăre 1979: 114). Se deosebește de acestea prin frumosul în sine, prin mesajul pur estetic și valoarea documentar-istorică ce o comportă. Fiecare simbol – *crucea*, *spicul de grâu*, *soarele*, *frunza de stejar* sau *linia vieții*, transmitea un mesaj de protecție, de speranță sau de binecuvântare. Analizând repertoriul motivelor decorative de pe ouăle încondeiate, atestăm denumiri precum *Calea răătăcită*, *Crucea Paștelui*, *Crucea înflorită*, *Albina*, *Coarnele Berbecului*, *Creasta cocoșului*, *Colțul porcului*, *Frunza de stejar*, *Grebla*, *Spicul*, *Steaua*, *Șarpele*, *Unghia caprei*, *Vârtelnița*, *Prescura*, *Fierul plugului*. Privitor la acest ultim ornament, etnologul A. Gorovei susține, că „femeile încep să încondeieze întâi *Fierul plugului*, fiindcă întâi plugul se pune în brazdă primăvara” (Gorovei 1937: 72-104). Un interes deosebit prezintă însă ornamentele în formă de *cruce cu brațele prevăzute cu motive pectiniforme* (dispuse ca dinții unui pieptene, greblă sau furcă), etc. Pentru C. G. Jung, cvadritatea reprezintă un simbol străvechi, legat de ideea unei divinități demiurgice, și în același timp, o echilibrare a contrariilor, un semn de armonie cosmic. Pe de o parte, semnifică suferința divinității (pe cruce), pe de alta, o stăpânire a spațiului cosmic (Jung 2010: 73). Conform altor surse, acest simbol „de plenitudine și universalitate, totalizator” (Chevalier 2009: 29), pregătește terenul pentru irumperea pentagonului. Un alt ornament este *Mâna* care, indiferent de ipostaza în care apare, are valoare de gest apotropaic, tămăduitor și de binecuvântare. Omniprezent în arta populară, inclusiv în domeniul încondeierii oului pascal, este *Șarpele*. De obicei, șarpele, sau în ipostaza lui mai impunătoare de dragon, jalonează adesea traseele decorative de pe ouăle pascale, ca însemn al fertilității și nemuririi, perpetuării vieții și prosperității, păzitor al vetrei domestice (Evseev 2001: 188). O vechime considerabilă are și simbolul

Foto 2. Ouă încondeiate cu motive complexe. Din colecția meșterului popular E. Alavațchi (Savitsky).
Fotografie de E. Alavațchi (Savitsky), 2025

Broaștei, la fel în dublă ipostază – benefică și malefică, deși prezența ei pe suprafața ouălor pictate este mult mai rară decât cea a șarpelui. Pe coaja ouălor încondeiate, broasca reprezintă umiditatea, fertilitatea terestră și reînnoirea: „După Maspéro, primii creștini reprezentau *Învierea pascală* sub emblema unei broaște așezate în mijlocul unei flori de lotus” (Clebért 1995: 42). Simbol al nemuririi, *broasca* este perpetuată de creștinismul popular, care a investit-o cu virtutea de a purifica fântânile, după binecuvântarea primită de la Maica Domnului (Ciubotaru 2012: 207).

Nelipsit din ornamentica ouălor pascale este motivul *Coarnele berbecului*, originar din neoliticul timpuriu și investit cu calitățile unui animal magic, aducător de prosperitate, închinat Zeitei-pasăre. *Coarnele berbecului* concentrează, din punct de vedere simbolic, lanțul credințelor, răspândite pe plan universal, care aliază „focul creator, fertilitatea și chiar, prin intermediul vieții inaugurale, nemurirea” (Chevalier 2009: 186).

Din repertoriul motivelor decorative arhaice face parte și *Calea rătăcită*, compoziție decorativă

reprezentativă în încondeierea oului pascal. Atestată sporadic la huțuli și bulgari, *Calea rătăcită* are diverse variante, inclusiv pe teritoriul Republicii Moldova. Privitor la originea acesteia, cercetătoarea ucraineană Ivanka Tchumac, consideră că traseele sinuoase, conturate în labirint, ar fi de origine română (Tchumac 1981: 2). Cercetătorul vrâncean S. Hârnea descrie meandrul în felul următor: „O dâră încâlcită în tot felul, în chip meșteșugit, dar nu-i mai poți da de capăt, oricât te-ai căzni” (Hârnea 1931: 10). Calea meandrică, întretăiată de răscruci, ocolind capcane, este o prefigurare a destinului uman. Cercetătorul francez G. Bachelard observa tendința de a lega pierderea unei ființe de un drum. În om, spune el, „totul este drum; în om totul este pierdut” (Bachelard 1999:174).

Ne oprim aici în abordarea motivelor decorative, deoarece, un studiu la această tematica va urma. Vrem doar să constatăm, că decorul de pe suprafața ouălor încondeiate este deosebit de bogat și variat, suscitând interesul pe plan arheologic, artistic și etnografic (Foto 2).

Foto 3. Ouă încondeiate cu ceară în volum. Fotografie de E. Alavațchi (Savitsky), 2025

Foto 4. Etapele procesului de încondeiere. Fotografie de E. Alavațchi, 2025

Imaginile fitomorfe se întrepătrund adesea cu cele astrale și skeomorfe, dezvoltând compoziții armonioase, echilibrate cromatic. La colțurile romburilor, ale stelelor, ca și la capetele brațelor *Vârtelniței* apar muguri, frunze și flori, îmbinând inspirat geometrismul cu reprezentările naturale.

În contextul abordării aspectului decorativ, nu putem omite și câteva considerații cromatice. Din punct de vedere cromatic, culoarea *roșie*, dominantă în decor, simboliza sângele lui Hristos și regenerarea vieții, în timp ce *galbenul* exprima lumina divină, înțelepciunea, recolta abundentă, iar *verdele*, renașterea naturii, strălucirea, proștețimea, tinerețea, speranța. *Albastrul* reprezintă expresia cerului, vitalitatea (Foto 3), iar *negrul* – suferințele Mântuitorului, durerea Sfintei Fecioare, eternitatea, absolutul, obscurul preponderent, care precede începutul existenței și zorii. Această bogăție de simboluri conferă oului încondeiat o valoare de limbaj vizual arhaic, transmis prin generații.

După alegerea decorului, următoarea etapă importantă este însuși procesul tehnic de lucru. Conform meșterului popular, E. Alavațchi, cunoscută pentru promovarea artei încondeierii ouălor, procesul tradițional urmează câteva etape (Foto 4): 1. Alegerea ouălor curate, extragerea conținutului și degresarea (cu bicarbonat de sodiu), sigilarea cu ceară a orificiilor pentru a preveni pătrunderea vopselii în interior; 2. Schițarea desenului. Pentru un desen simetric, suprafața oului se împarte în 2 părți egale, apoi în 4, apoi în 6, după care, începe schițarea designului final (inspirat din modele de ornamente tradiționale); 3. Scrierea desenului cu ceară; 4. Scufundarea oului în vopsele (băi succesive de culoare); 5. Îndepărtarea straturilor de ceară pentru evidențierea ornamentului final.

Tehnica presupune folosirea cerii de albine și a coloranților naturali, extrași din plante sau pigmenți minerali. Potrivit Z. Șofranksy, în trecut, „vopsea pentru ouă de Paști se obținea din decocturi de surse vegetale (flori, fructe, frunze, lăstari, rădăcini, părți lemnoase), mai rar se vopsea cu coloranți obținuți din surse zoomorfe sau minerale, de genul coșenila, argilă, ocruri colorate” (Șofranksy 2016: 12).

Instrumentul principal de lucru este „chișița” sau „condeiul”, obiect confecționat manual din lemn și metal, care permite trasarea liniilor fine. Constatăm că procesul este unul destul de complex: se trasează motivele cu ceară pe oul alb, se colorează în mai multe etape, aplicând succesiv culorile de la cea mai deschisă la cea mai închisă. La final, ceara este topită, lăsând vizibile desenele. Acest ritual de lucru necesită răbdare, precizie și o profundă înțelegere a semnificațiilor simbolice.

În diferite regiuni ale Republicii Moldova, se observă particularități stilistice distincte în aplicarea coloranților, dar și a decorului. În nord, predomină motivele geometrice riguroase și contrastele cromatice puternice, în timp ce în centrul țării se folosesc compoziții mai fluide, cu elemente florale și solare. În sud, influențele ucrainene și bulgare se reflectă în folosirea pigmenților mai închisi. Această diversitate regională confirmă caracterul deschis al meșteșugului și adaptabilitatea sa culturală, păstrând totodată unitatea simbolică a tradiției.

Cadrul teoretic și didactic.

Patrimoniul cultural imaterial, așa cum este definit în Convenția UNESCO din 2003, reprezintă ansamblul practicilor, expresiilor, cunoștințelor și competențelor transmise de-a lungul generațiilor, care reflectă identitatea unei comunități și relația acesteia cu mediul său (UNESCO 2003). Aceste manifestări culturale sunt expresii vii ale diversității și creativității umane, constituind totodată o resursă educațională fundamentală pentru dezvoltarea durabilă a societății.

În acest context, arta încondeierii ouălor este un exemplu elocvent al patrimoniului cultural viu, care transcende granițele naționale. Mai mult ca atât, atributelor cu care investit oul în gândirea arhaică și în mentalitatea unor populații rurale din epoca modernă, li se adaugă abordări precum aspectul oului sau forma, ambele proprietăți supuse interpretărilor magice protectoare. Aceste proprietăți vor căpăta noi valențe, atunci când oului i se va asocia culoarea care, la început, a fost cea roșie. Plecând de la ideea, unanim acceptată, că această culoare are vechimea cea mai mare, specialiștii au ajuns la concluzia că ea

Foto 5. Ouă încondeiate cu motive geometrice, avimorfe și fitomorfe. Fotografie de E. Alavațchi, 2024

reprezintă sângele, adică viața, dar și focul, puterea lui purificatoare și în același timp, viața lipsită de primejdii. Oul roșu devine astfel simbol al tinereții, al sănătății robuste, al vieții senine. „Sănătos și frumos ca un ou roșu” – este o zicală ce se bucură de o largă răspândire în tot cuprinsul țării noastre.

Practicată deopotrivă în Republica Moldova, Ucraina, România și în alte țări din regiune, tehnica încondeierii reflectă o matrice culturală comună, bazată pe simboluri arhaice, legături cu ciclurile naturii și credințe de reînnoire spirituală. Prin transmiterea acestor valori, meșteșugul devine un liant intercultural între comunități, consolidând ideea de „patrimoniu fără frontiere”, promovată de UNESCO.

Educația joacă un rol esențial în conservarea și promovarea acestei moșteniri imateriale. Modalitățile de transmitere a cunoștințelor sunt diverse și se încadrează în educația formală, nonformală și informală, fiecare având specificul său, dar complementare în procesul de învățare.

În învățământul formal, manualele școlare și programele interdisciplinare dedicate patrimoniului includ elemente de etnografie, artă populară și istorie locală, familiarizând copiii cu tradițiile locale. De asemenea, strategiile educaționale contemporane, recomandate de Consiliul Europei și UNESCO, promovează învățarea prin experiență și creativitate, folosind patrimoniul cultural ca instrument pentru educația civică și dialogul intercultural.

Pe de altă parte, educația nonformală joacă un rol complementar și indispensabil. Atelierele, organizate de muzee, asociații culturale și meșteri populari, devin spații de învățare practică, unde tinerii pot experimenta direct meșteșugul încondeierii ouălor, înțelegând valorile culturale dincolo de simple cunoștințe teoretice. Exemple relevante sunt inițiativele derulate de Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău și de Asociația „ART – Meșteșugurile Prutului” din Iași, care au creat contexte de interacțiune între elevi, profesori și artizani autentici. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău organizează anual ateliere în preajma Paș-

telui, unde copii, maturi și studenți învață tehnica încondeierii ouălor, motivele decorative și semnificațiile lor. Colecția muzeului include peste 800 de ouă încondeiate, iar cele mai vechi expozate datează din anul 1906. De asemenea, la Muzeul „Nicolae Bulat” din Soroca se desfășoară ateliere dedicate, cu implicarea meșterilor populari, elevilor și tinerilor interesați de arta tradițională. Un rol important revine și meșterilor populari. De exemplu, meșteri populari, precum Ecaterina Alavațchi, organizează ateliere naționale și internaționale, combinând motive tradiționale cu influențe artistice contemporane⁵ (Foto 5).

Aceste inițiative păstrează tehnicile vechi, dar în același timp, își permit adaptarea lor la cerințele contemporane prin participarea tinerilor, introducerea în școală sau comunitate, contexte publice de prezentare și de dialog cultural.

Pe lângă educația non-formală, vectorul principal al păstrării autenticității și tradiției încondeierii ouălor, rămâne a fi educația informală, transmisă în familie și în comunitate. Aceasta este o activitate profund integrată în viața socială și religioasă, mai ales în perioada sărbătorilor pascale, când tradițiile se reînnoiesc prin gesturi, simboluri și povești.

Rolul profesorilor și al meșterilor populari este esențial în procesul de mediere culturală. Prin ateliere, expoziții și activități educaționale, aceștia creează „laboratoare de patrimoniu viu” unde elevii reproduc modele decorative, dar în același timp, descoperă și sensurile lor spirituale și identitare. În acest fel, tradiția devine instrument de formare a competențelor interculturale și a respectului față de diversitate.

Încadrarea artei încondeierii ouălor în strategiile educaționale dedicate patrimoniului cultural imaterial este esențială pentru conservarea tradiției și pentru consolidarea identității culturale și a coeziunii sociale într-un context globalizat. Prin integrarea patrimoniului viu în educația formală, nonformală și informală, se asigură continuitatea generațiilor și promovarea unui dialog intercultural autentic, în spiritul principiilor UNESCO.

Rolul intercultural și transfrontalier al tehnicii încondeierii ouălor.

Arta încondeierii ouălor, deși profund ancorată în cultura tradițională a Republicii Moldova, este astăzi recunoscută ca o practică cu extindere regională și caracter intercultural, prezentă sub forme similare în România, Ucraina, Polonia, Slovacia și alte țări, reflectând unitatea spirituală a Europei Centrale și de Est, unde simbolurile solare, geometrice și vegetale se regăsesc într-un limbaj comun al culorilor și formelor. Includerea meșteșugului pe Lista reprezentativă UNESCO a patrimoniului cultural imaterial al umanității, prin dosarul coordonat de Ucraina în anul 2024, a consacrat această dimensiune transfrontalieră, confirmând necesitatea unei protecții comune pentru tradițiile care depășesc granițele politice.

Această recunoaștere confirmă faptul că tradiția ouălor încondeiate nu aparține exclusiv unei națiuni, dar este și rezultatul unui dialog cultural continuu între comunități care, de-a lungul secolelor, au împărtășit valori comune, ritualuri pascale și tehnici artistice similare. În acest sens, meșteșugul funcționează ca o platformă de comunicare interculturală, favorizând înțelegerea reciprocă între popoarele vecine și întărind legăturile de cooperare culturală regională.

Practica este întreținută și reînnoită prin colaborări active între comunități și instituții culturale din diverse țări, care organizează festivaluri, ateliere și expoziții dedicate schimbului de experiență, tehnici și modele simbolice. Evenimente precum Festivalul Internațional al Ouălor Încondeiate de la Ciocănești (România), Târgul Meșterilor Popolari din Chișinău (Republica Moldova) și expozițiile itinerante, organizate de Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești din Cernăuți (Ucraina), reprezintă exemple elocvente de cooperare interculturală și educațională.

Prin aceste întâlniri, meșteșugarii devin mediatori ai dialogului cultural, împărtășind tehnici, simboluri și interpretări care, deși diferă în detalii, se bazează pe aceleași principii creative și spirituale: respectul față de natură, ciclul vieții și ideea de renaștere. Astfel, oul încondeiat devine un simbol al unității în diversitate, exprimând legătura profundă dintre tradiție și identitate în contextul globalizării.

Un aspect esențial al acestei dimensiuni interculturale este rolul educațional și comunitar al practicii. Atelierele desfășurate la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău și Muzeul Țăranului Român din București, oferă exemple concrete de parteneriate care promovează schimbul de practici, expoziții itinerante și programe educaționale comune. În contextul parteneriatelor trans-

frontaliere, menționăm Muzeul Oului⁶ din comuna Vama, Bucovina, un loc comun al românilor de pretutindeni, dar și al popoarelor care practică obiceiul încondeierii, un loc în care prof. Letiția Orsivski Heiser, conduce vizitatorii prin istoria și simbolistica oului încondeiat. Un alt loc cu aceeași tematică este Muzeul Internațional al Ouălor „Lucia Condrea” din Moldovița, care conține peste 11.000 de exponate și unde anual are loc Școala de vară a ouălor *închistrite*, astfel încât tânăra generație și cei cointeresați pot deprinde acest meșteșug străvechi de încondeiere. Aceste activități transformă meșteșugul într-un spațiu de învățare interculturală, unde identitățile locale se formează și evoluează în dialog cu tradițiile vecine.

În epoca digitală, rolul transfrontalier al artei încondeierii ouălor este extins prin platforme online și proiecte educaționale internaționale, care promovează ateliere virtuale, lecții interactive și schimburi artistice între participanți din diferite țări. Această abordare modernă contribuie la diplomația culturală și la atingerea obiectivelor UNESCO privind dialogul între culturi și dezvoltarea durabilă prin patrimoniu (UNESCO 2003).

Provocări, soluții și perspective în transmiterea artei încondeierii oului pascal.

Transmiterea artei încondeierii ouălor în Republica Moldova întâmpină astăzi multiple provocări, ce țin atât de schimbările sociale, cât și de contextul globalizării. Una dintre principalele dificultăți este scăderea numărului de practicanți activi, fenomen alimentat de migrația tinerilor, urbanizare și minimalizarea rolului tradițiilor în viața cotidiană. Acest declin este accentuat de influențele comerciale, prin care oul încondeiat devine adesea doar un suvenir, fiind privat de semnificațiile lui sacre și comunitare.

Un alt obstacol important rămâne dificultatea integrării sustenabile a patrimoniului cultural imaterial în curricula educațională. În multe cazuri, predarea despre arta încondeierii ouălor se limitează la activități ocazionale sau extrașcolare, lipsind o abordare interdisciplinară și colaborarea sistematică cu meșteri autentici sau comunitățile locale. Totodată, există o insuficiență valorificării a resurselor digitale moderne care să faciliteze accesul generațiilor tinere la tehnici, povești și semnificații legate de acest meșteșug.

În acest context, provocările educaționale pot fi sintetizate în patru direcții majore:

- scăderea interesului tinerilor pentru meșteșugurile tradiționale, sau, într-o eră dominată de tehnologie, tinerii percep adesea activitățile artistice ca fiind „învechite”, nefiind conștienți de profunzimea simbolică și estetică a tradiției;
- lipsa de resurse didactice adaptate și de formare specifică a profesorilor. Manualele și materialele

educaționale dedicate patrimoniului imaterial sunt insuficiente, iar profesorii nu dispun întotdeauna de formare specifică în domeniul meșteșugurilor artistice;

- pierderea contextului cultural original în urma fragmentării comunităților, sau, în multe regiuni rurale, transmiterea directă de la meșter la ucenic s-a diminuat, reducând continuitatea lanțului generațional;
- integrarea insuficientă a patrimoniului imaterial în sistemul formal de educație, arta încondeierii fiind rar prezentată în mod sistematic în programele școlare, rămânând adesea la nivel de activitate extracurriculară sau atelier ocazional.

Pentru a contracara aceste dificultăți, soluțiile identificate de specialiști și comunități se concentrează pe dezvoltarea parteneriatelor educaționale solide între școli, muzee, asociații culturale și meșteri populari. De asemenea, este importantă dezvoltarea unor programe de mentorat și burse culturale pentru tinerii interesați de meșteșuguri tradiționale, oferindu-le resurse și vizibilitate. Astfel, se creează o punte între generații și o rețea durabilă de practicanți și educatori culturali. Atelierele practice, proiectele extracurriculare și taberele tematice devin mijloace eficiente pentru a asigura transferul direct de cunoștințe de la artizani către elevi, într-un cadru de învățare participativ și de experiență.

De asemenea, integrarea modulelor de patrimoniu cultural în manuale și formarea cadrelor didactice cu accent pe metode interactive sporesc atractivitatea și eficiența procesului educațional. Programele educaționale bazate pe patrimoniu promovează învățarea prin experiment și creativitate, încurajând elevii să-și descopere identitatea culturală prin gesturi și simboluri tradiționale. Un exemplu de bună practică este integrarea meșteșugurilor în activități interdisciplinare: artă, istorie, educație civică, religie, care conectează cunoștințele teoretice cu experiențele practice. În acest sens, profesorul devine un mediator cultural, capabil să traducă simbolismul și valorile tradiționale într-un limbaj accesibil noilor generații.

Un rol important revine și digitalizării. Or, digitalizarea patrimoniului joacă un rol esențial în transmiterea contemporană a tradiției. Realizarea de tutoriale video, expoziții virtuale, baze de date cu modele și istoric, precum și utilizarea platformelor online, permit diseminarea rapidă a informațiilor către publicul tânăr și către diaspora moldovenească.

În același timp, proiectele transfrontaliere, implicând schimburi între comunități din Moldova, România, Ucraina, Polonia sau alte țări, facilitează dialogul intercultural și susțin adaptarea meșteșugu-

lui la noile realități sociale. Astfel, provocările pot fi transformate în oportunități educaționale, iar cheia continuității constă în adaptarea metodelor pedagogice, diversificarea contextelor de învățare și valorizarea parteneriatelor între instituții, comunități și mediul digital.

Aceste direcții corespund recomandărilor UNESCO privind protecția și promovarea patrimoniului cultural imaterial, care subliniază importanța educației participative, a colaborării intergeneraționale și a utilizării resurselor digitale pentru păstrarea viabilității tradițiilor⁷.

Note

*Articolul este elaborat în cadrul proiectului de cercetare 25.80012.0807.23TC *Valorificarea meșteșugurilor populare în contextul inovației moderne și a educației pentru dezvoltare durabilă (2025–2026)*, finanțat de ANCD. Studiul reflectă rezultate ale cercetărilor de teren și a vizitelor de documentare, desfășurate în cadrul proiectului.

¹ Dosarul a fost coordonat de Ucraina și include tradiții înrudite din Republica Moldova, România, Polonia și alte țări, subliniind caracterul său transfrontalier și potențialul său de cooperare culturală regională. <https://ich.unesco.org/en/RL/pysanka-ukrainian-tradition-and-art-of-decorating-eggs-02134> (vizitat 21.01.2026).

² Legea nr. 58/2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial al Republicii Moldova. Legea stabilește cadrul juridic al identificării, documentării, conservării și promovării elementelor imateriale. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149410&lang=ro# (vizitat 21.01.2026).

³ Registrul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial este instrumentul legal de evidență a elementelor PCI, elaborat în baza Legii 58/2012 și a reglementărilor ministeriale. <https://mecc.gov.md/ro/content/registrul-national-al-patrimoniului-cultural-imaterial> (vizitat 21.01.2026).

⁴ Ateliere de încondeiere se desfășoară anual la acest muzeu, în perioada sărbătorilor pascale, utilizând materiale și infrastructură puse la dispoziție publicului. Sunt activități practice care facilitează contactul direct al publicului cu meșteșugul. <https://www.muzeu.md/atelier-de-incondeiere-a-oualor-tehnici-traditionale-si-moderne-2/> (vizitat 21.01.2026).

⁵ Ecaterina Alavațchi se numără printre puținii meșteri populari din Republica Moldova, care practică încondeierea cu ceară în volum. Lucrările ei le putem găsi în colecții particulare din Italia, Israel, Grecia, România, Rusia, Ucraina, Statele Unite ale Americii ș.a.

⁶ Instituția are statut de cel mai mare muzeu de ouă încondeiate din România, având peste 15 000 de exponate din diverse colțuri ale lumii.

⁷ UNESCO, Operational Directives for the Implementation of the Convention, capit. I. <https://ich.unesco.org/en/directives>. (vizitat 21.01.2026). Capitolul prevede protejarea patrimoniului cultural imaterial la nivel internațional prin cooperare și asistență internațională.

Referințe bibliografice

Bachelard G. Pământul și reveriile odihnei. Eseu asupra imaginilor intimității. București: Univers, 1999.

Bocșe M. Țara Bihariei. Artă tradițională românească. Oradea: Trei, 2002.

Călători străini despre Țările Române. Vol VIII. Ed. îngrij. de Maria Holban. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

Chevalier J., Gheerbrant A. Dicționar de simboluri. Iași: Polirom, 2009.

Ciubotaru I. H. Ouăle de Pași la români. Vechime, semnificații, implicații ritual-ceremoniale. Iași: Presa Bună, 2012.

Clébert J-P. Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere. București: Artemis Cavallioti, 1995.

Dunăre N. Ornamentica tradițională comparată. București: Meridiane, 1979.

Evseev I. Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale. Ed. a II-a, rev. și adăug. Timișoara: Amarcord, 2001.

Gorovei A. Ouăle de Paști. Studiu de folclor. București: Editura Academiei, 1937.

Hârnea S. Datinele și obiceiurile noastre de la Sărbătorile Paștelor. Focșani: Cartea Putnei, 1931.

Ivashkiv H. Pysanky from Hutsulchyna and Pokuttia: ethnological aspects and artistic specificity. In: Revista de Etnologie și Culturologie, vol. XXXVIII, 2025, 103-109. <https://doi.org/10.52603/rec.2025.38.12>

Jung C.G. Psihologia religiei vestice și estice. Opere complete. Vol 11. Trad. din germ. de Viorica Nișcov. București: Trei, 2010.

Marian S. F. Sărbătorile la români. Studiu etnografic. Vol II. Păresimile. București: Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1899.

Procop S. Experiența cercetărilor etnografice de teren: Paștele Blajinilor în comunitatea romă din or. Soroca. In: Revista de Etnologie și Culturologie, vol. XXXVII, 2025, 92-105. <https://doi.org/10.52603/rec.2025.37.12>

Șofranksky Z. Frumosul în artă tradițională. In: Revista de Etnologie și Culturologie, vol. XX, 2016, 8-16.

Tchumak I. L' oeuf de Pâques ukrainien, la pyssanka. Paris: Dessain et Tolra, 1981.

Tkachenko V. Development and dissemination of programmes on the study pysankas in the late 19th and early 20th centuries. In: Revista de Etnologie și Culturologie, vol. XXXVI, 2024, 19-25. <https://doi.org/10.52603/rec.2024.36.03>

UNESCO, Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, Paris, 2003. <https://ich.unesco.org/en/convention> (vizitat 21.01.2026).

Primit 16.03.2026

Acceptat 16.06.2026

Ludmila Moisei (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Людмила Моисей (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, конференциар университетар, Государственный педагогический университет им. И. Крянгэ.

Ludmila Moisei (Chișinău, Republic of Moldova). PhD in History, Associate Professor, „Ion Creangă” State Pedagogical University.

E-mail: moisei.ludmila@upsc.md

ORCID: 0000-0003-0856-7186

Ecaterina Alavațchi (Chișinău, Republica Moldova). Meșter popular, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”.

Екатерина Алавацки (Кишинев, Республика Молдова). Народный мастер, искусствовед, Государственный педагогический университет им. И. Крянгэ.

Ecaterina Alavațchi (Chișinău, Republic of Moldova). Folk craftsman, art critic, „Ion Creangă” State Pedagogical University.

E-mail: savitchi@gmail.com

ORCID: 0009-0009-3740-5910